

Politikai élet a száz évvel ezelőtti impériumváltás esztendeiben

Új lendületet adott Bernády hazatérése

Az első két parlamenti választás, amelyet immár a román impérium alatt tartottak, gyakorlatilag a magyar lakosság részvétele nélkül zajlott Marosvásárhelyen.

Az első választást 1919. november 2–4. között tartották. A következő évben Ferdinánd király feloszlatta a parlamentet, és a következő országgyűlési választásokat 1920. június 4–7. között rendezték meg. Mindkét esetben érdemes megjegyezni, hogy még a trianoni békeszerződés aláírása előtt zajlottak, elsőként bevonva azokat a területeket (így a Romániához kerülő Erdélyt is), amelyekben a választásokat elsősorban a nagyszebeni Kormányzótanács szervezésével bonyolították. Az 1919-es román parlamenti választáshoz kihasználták a városi (és tulajdonképpen a megyei) magyarság politikai passzivitását, így a képviselői székért induló Aurel Baciu kihívó nélkül indulhatott, akit szavazatok nélkül megválasztottnak nyilvánítottak.

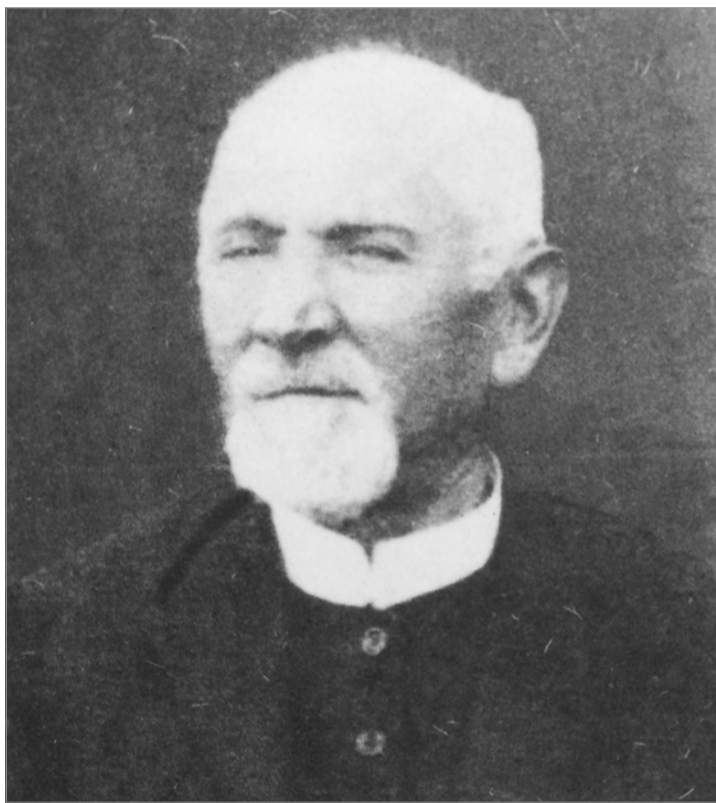
A városi választási körzet szenátusi helyéért két román jelölt versengett: Ioan Popovici nagyszebeni vezérőrnagy, valamint Vasile Suciú mezőkapusi görög katolikus pap, utóbbi nyerte a választást 707 szavazattal. Az 1920-as parlamenti választásokon is hasonló helyzet alakult ki a marosvásárhelyi szavazókörzetben, ekkor is két román jelölt versengett, azzal a különbséggel, hogy egyik sem volt marosvásárhelyi (vagy megyei) érdekeltségű politikus: az egyik jelölt Vasile Chiroiu Máramaros megye volt prefektusa, aki a Román Nemzeti Párt színeiben indult, a másik Octavian Tăslăuanu, a kormányon levő Averescu-féle Néppárt tagja. A képviselői választáson győztesként kikerülő román Néppárt (Partidul Poporului) jelöltje hajlandó volt találkozni a városi magyar képviselő exponeenseivel, akiknek megígérte, hogy az új kormány segítségével javít a helyzeten. A szenátusi helyet a városi körzetben Ioan Harsia, szintén a román Néppárt jelöltje szerezte meg, aki azonban polgármesteri kinevezése miatt lemondta a felsőházi képviseletet, pótválasztáson Priscopie Gavrilăscu győzött ugyancsak néppárti jelöltként.

Kapcsolattartás Budapesttel

A marosvásárhelyi magyar tanácsosok a katonai ostromállapot enyhüléséig (nagyjából 1920 szeptemberétől) kizárólag a helyi tünetmentesítéssel foglalkoztak (közélemezés, segélyezés, oktatás folytonosságának biztosítása stb.). Közben mindvégig tartották a kapcsolatot a budapesti kormánnyal is, ahonnan támogatások érkeztek a tisztviselőknek, valamint a felekezeti iskoláknak.

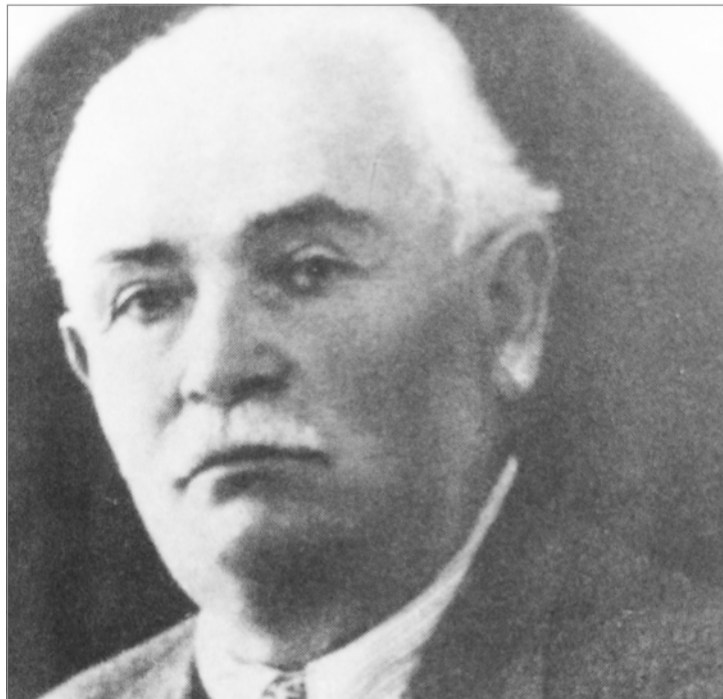
A támogatás eljuttatását és a levelezést titokban bonyolították a vasúton keresztül, a mozdonyvezetők segítségével, a Kolozsvár–Budapest útvonalon (Kolozsvár számított elosztóközpontnak, amelyet ebben az időszakban Apáthy István, letartóztatása után pedig Grandpierre Emil vezetett). A városban emiatt is sürgették a polgári vasútforgalom mielőbbi helyreállítását, valamint a Kolozsvár–Marosvásárhely-vasútvonal átszállást megkönnyítő összeköttetését). Teljesen új lendületet adott a városi politikai életnek Bernády György Budapestről való hazaérkezése, aki egyből bekapcsolódott a marosvásárhelyi politikai viszonyok irányításába. Marosvásárhelyi főispáni tisztségének felmondásával többnyire Budapesten tevékenykedett. Hazatérése elsősorban gazdasági és politikai érdekek játszottak közre, de a személyes családi környezete is befolyásolta döntését. A magyar oktatás ügyének tisztázását a városi tanács vezetőivel karöltve végezte, felkeresvén a Kormányzótanácsot annak érdekében, hogy a felekezeti iskolákban akadálymentesen folytatódhasson a következő tanév.

A városi iskolaügy másik problémáját a felső tagozatos leánygimnázium ügye képezte. Az említett oktatási intézményt lefoglalták a román hatóságok, és meghirdették a tanévét a román középiskolai osztályok számára, ami városi szintű tiltakozáshoz vezetett. Elsősorban az iskola stáusa volt kérdéses, mivel az a város tulajdonát képezte, a román

Vasile Suciú

városvezető és prefektus szeretne volna elérni, hogy a városi tanács beleegyezésével adják át az iskolát a román államnak, ami ellen elsősorban a magyar városi politikusok tiltakoztak. A vita jogi háttérrel eredményezett, amelynek során a magyar politikusok ígéretet kaptak a román állami szervektől a helyzet megoldására, miközben a román oktatás megalapozása zavartalanul folyt. A román tanterv elsősorban kolozsvári román vendégtanárokból állt, akik a későbbiekben egyben biztosították a többi városi oktatási intézményben kötelezővé tett román nyelvű képzést. Az iskola helyzetét 1923-ban Emil Dandea

Ioan Harsia

polgármester oldotta meg azzal, hogy az általa kinevezett, román nemzetiségű tanácsosokból álló vezető testület végül átengedte az iskolát a román államnak (napjainkban az Al. Papiu Ilarian főgimnázium működik benne).

Opportunisták szervezkedése

Bernádyt 1919 szeptemberében, a Kormányzótanácsal való kapcsolatba lépése után felkereszte Maurer Béla, az Újvilág nagyszebeni újság szerkesztőségének igazgatója (az áprilisban alapított lapot Maurer mellett Lengyel Béla és Márton Andor szerkesztette). Maurer táviratában egy 1919. szeptember 25-én tartandó értekezletre hívta Bernádyt, több más erdélyi politikussal egyetemben. Bernády egy igencsak udvarias levélben visszautasította a találkozóval való részvételét, arra hivatkozva, hogy nem ismeri annak pontos célját, a politikai szervezkedést pedig ekkor még igencsak károsnak tartja. Levelét azzal zárta, hogy „a többit bízzuk egyelőre a békekonferenciára, amelytől bölcs és igazságos ítéletet várunk.” Bernády visszautasítását vélhetően nem vette komolyan Maurer és nagyszebeni csoportja, akik indulni kívántak a már említett 1919-es országgyűlési választásokon és egy újabb táviratban Maros megyei szenátorjelöltséggel kínálták Bernádyt, aki ezt is visszautasította, ahogyan a többi megkeresett erdélyi magyar politikus is. A nagyszebeni csoportosulás mindenképp indulni kívánt a választásokon és ennek érdekében megalakították Egyesült Székely Nemzeti és Magyar Demokrata Pártot. Ahogyan a nevéből is

látszik, nem egy letisztult politikai koncepcióval rendelkező csoportosulás volt, hanem inkább néhány olyan opportunisták szervezkedése, akik előnyt próbáltak kovácsolni az impériumváltás folyamatából adódó helyzetből. A „párt” hivatalos lapja a már említett Újvilág volt, melyben pacifista és behódoló üzeneteket fogalmaztak meg eldöntött tényként kezelve (1919-ben!), hogy Erdély Romániához került.

Ennek megfelelően a Kormányzótanács támogatását élvezték és az 1919-es választásokon nem szerepeltek eredménytelenül: 8 képviselőt és 4 szenátort (hasonlóképpen kihívó nélkül) juttattak a romániai törvényhozásba. A csoport munkásságát talán a legjobban a Fáy József országgyűlési felszólalása jellemzi leginkább: „Nem tagadom, hogy léteztek olyanok, akik agitációs szövegeket használnak a székelység bölcs nyugalmát háborítani akarták. De Képviselő Urak, ezeknek semmi jelentőségük nincs. Ezek az emberek nem tudják becsapni és megbolondítani bölcs, szófogadó, munkás székely népünket. A székelység 1500 éve él az erdélyi hegyek lábainál, történelmének többségét a magyar állam mostohagyermekévé élte meg (hosszas taps). A különálló hagyományos székely életmód a magyar sovíniszta törekvések áldozatává vált, majdnem ugyanúgy ahogy a más, régi, a magyar állam területén élő nemzetiségek (egybehangozó taps, kiáltások). A más népekhez viszonyított (és a magyarhoz képest is) elkülönülő identitás fejlettségére bizonyíték az, hogy a székely csapatok 1600 körül Mihai Viteazul seregével közösen harcoltak. (viháros taps, bravó kiáltások).”

A csoport nem túl dicsőséges „munkássága” igencsak hamar leáldozott: az 1920-as választásokkor már senki nem került a parlamentben a „rég” újjáéledés közül. Minden esetre voltak hasonló példák, vagyis olyan magyar jelöltek, akik a román pártok listáin indultak: A Román Nemzeti Liberális Párt Kiss Gézá és Szóts Gézát támogatta, a Román Néppárt pedig Ébert Ernőt indította saját listáján, mint „ügyeletes magyarokat.” Ezek a személyek és csoportok ebben a korai időszakban nem élvezték az erdélyi magyarság támogatását és a későbbi periódusban is renegátként-hazárulóként tekintettek rájuk. Ettől függetlenül a felsoroltak közül egyesek gyakorlatilag képviselői karriert tudtak építeni, amely több esetben eltartott egészen az 1930-as évek közepéig. Tőlük eltekintve az erdélyi magyarság politikai és szellemi vezetőinek többsége a békeszerződés aláírásáig politikai passzivitásba vonult, amelynek felülbírálatát 1920-ban számos dilemma és vita következettében végezték.